

*Дейчаківська О. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології
Львівського національного університету імені Івана Франка*

ПРЕДИКАТИВНІ ПРИКМЕТНИКИ У СКЛАДІ МОВЛЕННЄВИХ АКТІВ ЯК ТАКТИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ СОЛІДАРИЗАЦІЇ

Анотація. Статтю присвячено вивченню функціонування предикативних прикметників у складі експресивних мовленнєвих актів компліменту, похвали та мовленнєвого акту застереження як тактик реалізації стратегії солідаризації. Аналіз здійснено на основі сучасного англійського літературного дискурсу, з якого методом суцільної вибірки виокремлено приклади, де компонентами експресивів виступають прикметники у функції предикатива.

Стратегія солідаризації розглядається у контексті теорії ввічливості і віднесена до стратегій позитивної ввічливості поряд із контактної – встановлюючої стратегією та стратегією “збереження обличчя” адресата.

Дано визначення стратегії солідаризації, засобами вираження якої виступають предикативні прикметники у складі конструкції *Vcop+Adj*. Метою стратегії є демонстрація згуртованості, існування єдиних цінностей і норм. Стратегія солідаризації акцентує увагу на спільності світоглядних понять, інтересів, прагнень. Метою адресанта є не лише вираження позитивної оцінки шляхом висловлення компліменту чи похвали, а й побудова атмосфери довіри, залучення адресата до групи “обраних”, групи людей, об’єднаних спільними переживаннями. Мовленнєвий акт “застереження”, який поєднує риси двох ілюктивних типів – асертиву та директиву і також виражений предикативними прикметниками, підкреслює відмінність новоствореної спільноти від інших груп, що існують в суспільстві.

Виявлено, що найчастіше дана стратегія реалізується адресантом шляхом використання мовленнєвих актів “комплімент” та “похвала”, за якими щодо частотності слідує “застереження”.

Серед предикативних прикметників, які вживаються для реалізації стратегії солідаризації, у випадку комплімента натрапляємо на частотні прикметники “good” та “haru” вжиті в основному та вищому ступенях порівняння. Похвала виражається за допомогою предикативних прикметників “excellent”, “intelligent”, “creative”, “charming”, “essential”. Багатоскладові прикметники, які не належать до високочастотних, підвищують вартість похвали, свідчать про особливу увагу з боку мовця, правдивість надання йому конфіденційної інформації.

Виокремлено випадки комбінаторного вживання тактик “компліменту” і “похвали” як позитивно-оцінних актів та “застереження” як негативно-оцінного акту, вираженого предикативними прикметниками “jealous” та “difficult”.

Взаємодія тактик в рамках однієї стратегії посилює ймовірність успішного досягнення мовцем кінцевої мети. Похвала на адресу співрозмовника чи третьої особи, за якою слідує застереження щодо конфіденційності наданої інформації, забезпечує зближення комунікантів.

Ключові слова: комунікативна стратегія, комунікативна тактика, стратегія солідаризації, предикативні прикметники, експресивні мовленнєві акти.

Постановка проблеми. Динамізм сучасного світу зумовлює актуальність вивчення різноманітних комунікативних стратегій та тактик, що, своєю чергою, визначає вибір мовних засобів та особливостей їх використання для підвищення ефективної комунікації в різних ситуаціях спілкування. Стратегія солідаризації реалізується за допомогою різномовних засобів, однак у випадку стратегій, які виражаються за допомогою позитивно-оцінних мовленнєвих актів, переважають предикативні прикметники. Запропоноване дослідження є спробою проаналізувати функціонування предикативних прикметників як складових експресивних актів компліменту й похвали, що виступають тактиками стратегії солідаризації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню як експресивних мовленнєвих актів, так і комунікативних стратегій та тактик присвячено праці багатьох українських та зарубіжних лінгвістів (І. Базарової, Н. Бігунової, О. Селіванової, Т.А. ван Дейка, О. Іссерс, Н. Трофімової, Н. Формановської). Комунікативна стратегія визначається як сукупність мовленнєвих дій, спрямованих на вирішення основного завдання мовця, а комунікативна тактика як одна або декілька мовленнєвих дій, що реалізують певну стратегію. Серед питань, які потребують докладнішого вирішення – вивчення мовних засобів вираження мовленнєвих актів компліменту та похвали як тактик стратегії солідаризації. Досить докладний перелік прикметників як позитивно-оцінювальних актів, який подає Н. Бігунова, не включає розмежування атрибутивної та предикативної функції прикметника [1, с. 331–338].

Мета статті – вивчення функціонування предикативних прикметників у складі експресивних актів як тактик стратегії солідаризації.

Виклад основного матеріалу. Стратегія групової ідентичності відноситься до стратегій позитивної ввічливості, як зазначають, П. Браун і С. Левінсон, включають зацікавленість співрозмовників одне одним, пошук спільних тем для обговорення, уникнення суперечливих моментів [2]. Аналізована стратегія реалізується низкою тактик, що створюють ефект близькості, можливості емоційного порозуміння та інтелектуального спілкування.

Водночас дана стратегія засвідчує приналежність до певної статусної, соціальної чи вікової групи та покликана встановити контакт, а в подальшому й атмосферу довір’я та прихильності між співрозмовниками. Основою створення необхідного спілкування є обмін конфіденційною інформацією. Адресант ділиться певними відомостями, які є новими і раніше не були відомі його співрозмовникові і таким чином натякає на те, що цілком довіряє адресатові, а також залучає його певним чином до “кола обраних”, до групи тих людей, яким він беззастережно довіряє [3, с. 18].

Поряд із тактикою **інтимізації**, яка реалізується шляхом вживання предикативних прикметників, а також вставних конструкцій на зразок *between you and me, to be honest, as far as I know, as I've heard, to tell the truth*”, дана стратегія реалізується і за допомогою тактики **соціальної переваги**, яка виражається за допомогою позитивного оцінювання групи, до якої зачисляють себе співрозмовники, а також тактикою **негативно-оцінного обговорення третіх осіб (пліток)** [4, с. 10]. Дві останні тактики реалізуються за допомогою використання предикативних прикметників.

У випадку, коли йдеться про стратегію солідаризації, адресант як правило прагне створити певне емоційне тло, де домінує дружня атмосфера та досить близькі стосунки з огляду на спільні погляди та устремління [1]. У деяких випадках функцію “залучення” до певного кола “втасмнчених” виконують і негативні висловлювання, “плітки”, або ж двозначні компліменти, як цілком правомірно зазначає І. Базарова [2]. Проте, найчастіше тактикою солідаризації виступає комплімент.

Так, намагаючись дізнатись, про що розмовляв із однією з викладачок її ровесник, Кейт робить йому кілька компліментів, адже, якщо судити наскільки змінилася поведінка її знайомого, ця розмова мала на нього неабиякий вплив.

Саме тому, зустрівши його, вона починає розмову словами про те, що він виглядає щасливішим останнім часом, його справи йдуть на краще, а він, своєю чергою, відповідає, що вона судить про це, напевне, тому, що він не так часто сердиться на неї.

(1) *“You seem much happier these days, Tommy. Things seem to be going much better for you”.*

<...>

“So what’s happened? Did you find God or something?”

“God?” Tommy was lost for a second. Then he laughed and said: Oh I see. You’re talking about me not ... getting so angry” [5, p. 23].

Вже сам по собі факт, що адресат розсміявся, засвідчує, що Кейт досягла своєї мети. Між співрозмовниками запанувала атмосфера довіри, взаємного бажання поділитися певною інформацією, яка не може бути призначеною кожному.

Отже, наполегливість Кейт увінчується успіхом. Томі розповідає їй про свою розмову із міс Люсі, яка вже сама по собі була конфіденційною. В цій розмові викладачка сказала йому те, про що раніше не говорила нікому.

(2) *“I’ll tell you Kate but you **mustn’t** spread it, all right? A couple or month back, I had this talk with Miss Lucy. And I felt much better afterwards. It’s hard to explain. But she said something, and it all felt much better”.*

“So what did she say?”

*“Well ... the thing is, it might sound strange. It did to me at first. What she said was that if I didn’t want to be **creative**, if I didn’t feel like it, that was perfectly all right. Nothing wrong with it, she said [5, p. 23].*

У випадку тактики інтимізації, засобами її реалізації часто виступають модальні дієслова. Як і предикативні прикметники, так і модальні дієслова виражають деонтичну модальність. У наведеному прикладі, розповідаючи про те, що сказала йому викладач коледжу, Томі попереджає знайому, що вона не повинна нікому говорити про це, при цьому вжито модальне дієслово **mustn’t**.

Подальший розвиток цієї розмови, який послідував кількома днями пізніше, і в якому наголошується, що не кожна людина може бути творчою особистістю, знову ж таки вжито модальне дієслово **shouldn’t**, за яким слідує вимога пообщатися, що ця розмова залишиться між комунікантами і не буде розголошуватись.

Дуже часто приналежність до певної соціальної групи підкреслюється вживанням компліменту стосовно досконалого володіння іноземною мовою, особливо, коли йдеться про мову, яка не є поширеною у певному регіоні, або ж не є загальноживаною у певний період. Так, після другої світової війни, коли в центральній, південній та східній Європі мовою *lingua franca* все ще залишалася німецька, вільне володіння англійською викликало подив, захоплення і однозначно слугувало підставою для того, щоб зачислити цих людей до кола обраних. Знання цієї мови свідчило про їх широкий світогляд та відкритість до сприйняття нових ідей. Так, звертаючись до болгарського професора Стойчева, американський вчений, приємно вражений його досконалим володінням англійською мовою, розпитує, як і де йому вдалося так добре опанувати мову.

(3) *“Your English is excellent”, I said. “Where did you learn it, if you don’t mind my asking?”*

“Oh, I do not mind”, said Professor Stoichev. “I had the good fortune to study abroad when I was young, and some of my studies were conducted in London” [6, p. 639].

Подібні слова звучать з уст того ж іноземця й на адресу професора Будапештського університету:

(4) *“Your English is far better than either my French or German, I’m sure”, I responded promptly [6, p. 417].*

Комплімент щодо володіння мовою може звучати і щодо мови, яка є панівною у певному регіоні, але якою слухач погано володіє, або ж не володіє зовсім, тоді як для його знайомих – потенційних адресатів – вона вже стала чи не рідною мовою. Невласне-пряма мова одного з персонажів характеризує вживання мови господарем маєтку – англійця за походженням – прикметниками **fluent** та **native-sounding**.

(5) *He spoke French for the first time, a strangely different voice, completely fluent and native-sounding to David’s ears; but English was probably more the foreign language now [7, p. 55].*

Дане речення може розглядатися як “стиснутий варіант” складнопідрядного: *“He spoke French for the first time... that sounded completely fluent and native-sounding to David’s ears”.* “Розгорнутий” варіант представляє прикметники як прикметники у функції предикатива.

Одержавши підтвердження кмітливості свого однокласника, Генрі звертається до нього із запевненням, що він ніколи і не сумнівався в цьому, про що й говорив усім їхнім друзям. Він називає свого однокласника **тямущим** і наголошує, що завжди це знав. Таким чином адресант зараховує свого колегу до певної групи, до групи “обраних”, до тих, хто посвячений у таємницю. В наведеному прикладі прикметник **“smart”** звучить як похвала.

(6) *Good for you. You’re as smart as I thought you were. I knew you’d figure it out, sooner or later, that’s what I told the others all along [8, p. 163].*

Гість маєтку, спостерігаючи за сценою, коли художник похилого віку, добре відомий в минулому та й загалом не позбавлений уваги критиків, все ж не завжди в стані контролювати свої вчинки, висловлює захоплення тим, наскільки виважено

ведуть себе у непростій ситуації дві молоді дівчини, одна з яких є ученицею відомого метра. Мимовільний вислів захоплення, похвала, висловлена запрошеним гостем, неначе долучаються до укладання певної таємної угоди між співрозмовниками.

(7) *"I hope all this isn't shocking you".*

"I'm delighted you're both so intelligent about him"

<...>

The Mouse (Diana) smiled, and the Freak pushed her shoulder. *"It's all right for you".*

[7, p. 91].

Загалом все ж таки **комплімент**, як тактика стратегії солідаризації використовується набагато частіше ніж **похвала**, оскільки саме комплімент, яким обмінюються друзі, знайомі передбачає дистанційну близькість, часто невербальний контакт – посмішку, дружнє поплескування по плечу. Таким чином адресант не лише словесно, а й фізично входить у смисловий простір адресата [9]. В попередньому прикладі, як бачимо, подруга Діани легенько штовхнула її на доказ того, що на її думку Діана усе робить так, як слід.

Прикладом вживання тактики негативного оцінювання може бути своєрідне попередження одному із одногрупників про те, що розмови, які ведуться поміж ними слід приховувати від декого із їхніх спільних знайомих. Едмунд –одногрупник, якого слід остерігатися, ревнує Річарда – адресата – до всіх у групі, і якщо він довідається, що саме з Річардом, а не з ним діляться таємницями, це може спричинити багато неприємностей кожному з них. Все це лише приведе до погіршення і так не простої ситуації.

(7) *"Well, you may or may not know this", he said, but Bunny is a little jealous of you. Already he thinks we've all ganged up on him. If he gets the impression you're siding with the rest of us..."*

"You mustn't let on you know", said Henry. "Ever. Unless you want to make things worse [8, p. 196]."

Отже, негативне висловлювання на адресу одногрупника, Едмунда, звучить до певною міри компліментом іншому студентові – Річардові.

Приклад, який слідує далі, відображає поєднання тактики інтимізації та пліток, тобто негативно-оцінного обговорення людей.

(8) *"Of course he is a distinguished scholar. He happens to be quite charming as well ... But he has what I think are some very odd ideas about teaching".*

<...>

"... There are difficult teachers at every school, And plenty – and plenty" – to my surprise, he lowered his voice – "and plenty here here who are far more difficult than him. Though I must ask that you do not quote me on that".

"I won't," I said, a bit startled by this sudden confidential manner.

"Really it is quite essential that you don't".

<...>

"... Perhaps you are not aware of this but I have several formidable enemies here in the Literature Division. Even, though you may scarcely believe it, here in my own department [8, 14–15]."

Один з викладачів коледжу, який водночас є й науковим консультантом Річарда – протагоніста твору – після того, як подав як позитивну, так і негативну характеристику своєму колезі, вживаючи при цьому прикметники **charming** та **difficult**,

тобто використовуючи тактику і позитивного і негативного оцінювання при обговоренні осіб, наголошує на тому, що його слова в жодному випадку не треба повторювати. Таким чином в розмові застосована і тактика застереження, виражена за допомогою предикативного прикметника деонтичної модальності – **essential**.

Шестилітня дівчинка Рут, роздумуючи, чи може вона залучити свою подругу до кола "обраних", розпитує її про ставлення до однієї з їхніх опікунок.

(9) *"Do you like Miss Geraldine?"*

It might have been the first time I'd actually thought about whether I liked a guardian. In the end I said: "Of course I like her".

"But do you really like her? Like she's special? Like she's your favourite?"

"Yes, I do. She's my favourite".

Ruth went on, looking at me for a long time. Then finally she said: *"All right. In that case, I'll let you be one of her secret guards [5, p. 48]."*

Лише після того, як вона переконується, що для її знайомої ровесниці, для Кейт, міс Джеральдін є людиною особливою, Рут вирішує, що може залучити свою подругу до числа таємних охоронців міс Джеральдін.

Таким чином, почувши компліменти на адресу опікунки і впевнившись, що її подруга заслуговує на повну довіру, Рут вводить її в коло, куди мають доступ лише люди, що належать до певної групи, навіть якщо це всього лише дитяча гра. Отже комплімент як тактика стратегії солідаризації водночас виступає і засобом стратегії маніпуляції. Висловлюючи один за одним компліменти, дівчинка схиляє подругу на свій бік, не даючи їй можливості до кінця обдумати ситуацію, в якій вона опинилася і чи дійсно міс Джеральдін є її улюбленою опікункою.

Висновки. У випадку стратегії солідаризації адресант, висловлюючи комплімент чи похвалу, створює спільну світоглядну атмосферу. Компліменти у цьому випадку виражені високочастотними прикметниками "good" та "happy", часто у вищому ступені порівняння, тоді як похвала – це багатоскладові прикметниками "excellent", "charming", "intelligent", "essential", "favorite". До тактик стратегії солідаризації відносимо і застереження, яке реалізується за допомогою прикметників із негативною конотацією – "difficult", "jealous". Вживання таких прикметників засвідчує можливість комбінаторності тактик позитивного та негативного оцінювання як складових стратегії групової ідентичності. Перспективою подальших досліджень виступає вивчення функціонування предикативних прикметників у складі експресивів як тактик стратегій негативно-ї ввічливості.

Література:

1. Бігунова Н.О. Позитивна оцінка: від когнітивного судження до комунікативного висловлювання: монографія. Одеса: КПОМД, 2017. 580 с.
2. Бігунова Н. А. Похвала, комплімент и лесть как тактики реализации стратегии интимизации общения. *Записки з романно-германської філології*. 2020. Вип.1, №44. С. 14–21.
3. Brown P., Levinson S. Politeness: Some Universals in language usage. Cambridge: CUP, 1987. 348 p.
4. Базарова І. Комунікативні стратегії і тактики учасників світського спілкування. *Записки з романо-германської філології*. Випуск 1 (44), 2020. С. 4–13.

5. Ishiguro K. *Never Let Me Go*. New York: Vintage Books, 2005. 288 p.
6. Kostova E. *The Historian*. Little, Brown and Company Hachette Book Group, 2005. 909 p.
7. Fowles J. *The Ebony Tower*. Eliduc. The Enigma. Moscow: Progress Publishers, 1980. 246 p.
8. Tartt D. *The Secret History*. New York: Vintage Books. 1992, 559 p.
9. Трофимова Н.А. Экспрессивные речевые акты. Семантический, прагматический, грамматический анализ: монография. Санкт-Петербург: Изд-во ВВМ, 2008. 376 с.

Deychakivska O. Predicative adjectives within speech acts of compliment, praise and warning as tactics of solidarity strategy

Summary. The article is devoted to the analysis of the functioning of predicative adjectives within the expressive speech acts of compliment, praise and the speech act of warning as tactics of solidarity strategy. The examples are the result of the overall selection from English-language literary discourse.

Solidarity strategy is studied in the context of politeness theory and is referred to as the strategy of positive politeness along with the contact-establishing and “raising the addressee’s status” strategies.

The definition of the strategy of solidarity, which is realized by means of predicative adjectives within the model Vcop+Adj, has been given. The intention of the strategy is to demonstrate the unity of communicants, existence of their common values and norms. Solidarity strategy focuses on the joint world-views, concerns and aspirations. The aim of the addresser is not only to express the positive evaluation by means of paying compliment or saying complimentary

words but also to create the atmosphere of the utmost trust, of the belonging to the special group of people with similar feelings and concerns. The speech act of “warning”, which combines the illocutionary features of two types – those of assertive and directive, and is also expressed by predicative adjectives, underlines the difference between the newly created social group and those already existing in society.

It has been established that most frequently the solidarity strategy has been realized by means of the expressive speech acts “compliment” and “praise”, the speech act of “warning” being used less often.

Predicative adjectives expressing “compliment” are the highly frequentative words “good” and “happy” used both in the positive and comparative degrees. In case

of praise many-syllable words are used: “excellent”, “intelligent”, “creative”, “charming”, “essential”. Adjectives of that kind enhance the value of praise, serve as a proof of the special attention on the side of the speaker and the unique character of the addressee’s achievements.

The examples of the combined use of positive evaluative utterances of compliment and praise and negative evaluative utterance of warning expressed by adjectives “jealous” and “difficult” have been singled out.

Cooperation of different tactics within one strategy enhances the successful achievement of the addresser’s aim. Praise of the addressee or the third person followed by the warning concerning the confidential character of the shared information results in a closer contact between the communicants.

Key words: communicative strategy, communicative tactic, solidarity strategy, predicative adjectives, expressive speech acts.